

VID VULETIĆ VUKASOVIĆ I SPASITELJSKA ETNOLOGIJA

SANJA POTKONJAK

Filozofski fakultet
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju
10000 Zagreb, Ivana Lučića 3

UDK

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
Prihvaćeno: 30. 10. 2004.

Cilj je ovog teksta kontekstualizirati rad Vida Vuletića Vukasovića s dominantnim etnološkim idejama kraja 19. i početka 20. st. što stoje u počecima profesionalizacije evropske etnologije i antropologije u anglosaksonskom svijetu, discipline koja se u svom povijesnom razvitku kretala od društvenog pamćenja do društvenog komentara. Primarno želim osvijetliti slične napore Odbora za narodni život i običaje, Američkog antropološkog društva, te Britanskog društva za unapređenje znanosti, institucija koje se javljaju u počecima znanstvenosti etnologije tj. antropologije, a rade na intenziviranju prikupljanja etnografske i folklorističke građe, kao i njihove podudarne konceptijske orijentiranosti na spašavanje materijalne i usmene kulture. U tekstu se posebno analizira Vuletićev doprinos etno-povijesnom poznavanju i 'spašavanju' znanja (o narodnom tekstu) kao i njegova suradnja s Odborom za narodni život i običaje.¹

Ključne riječi: spasiteljska etnologija, počeci etnologije u Hrvatskoj, Odbor za narodni život i običaje, profesionalizacija etnologije, etnološke utopije.

¹ Zahvaljujem na ovom mjestu djelatnicima triju arhiva koji su mi omogućili rad u svojim ustanovama, u kojima sam pronašla veći dio građe za tekst. Zahvaljujem redom Leksikografskom zavodu "Miroslav Krleža" u Zagrebu, Zavodu za povijesne znanosti HAZU, u Dubrovniku, i Odsjeku za etnologiju HAZU, u Zagrebu, bez čije građe veći dio teksta ne bi bio moguć. Isto tako, napominjem da su sve teze i zaključci u ovom tekstu proizašli iz mojih spoznaja i interpretacije građe i da su kao takve podložne kritici koja može biti usmjerena isključivo na mene.

- Q.** *And you predict its ruin, Hary Seldon?*
- A.** *(firmly) The Empire will vanish and all its goods with it. Its accumulated knowledge will decay and the order it has imposed will vanish. Interstellar wars will be endless; interstellartrade wil decay; population will decline; worlds will lose touch with the main body of the Galaxy. And so matters will remain.*
- Q.** *(a small voice in the middle of vast silence) Forever?*
- A.** *The Empire, gentleman, as has just been said, has stood twelve thousands years. The dark ages to come will endure not twelve, but thirty thousand years. A second Empire will rise, but between it and our civilisation will be one thousand generations of suffering humanity. We must fight that.*
- Q.** *How do you propose to do this?*
- A.** *By saving the knowledge of the race.*

Isaac Asimov, Foundation, 1951

UVOD

Vid Vuletić Vukasović (1853. – 1933.) započinje svoj etnografski rad objavama članaka, etnografskim zapisima, “raspravama s narodoslovnog gledišta”² (Oe HazuZ:KVVV, pismo od 23. 5. 1895) u lokalnim novinama i časopisima. Svoju aktivnost širi na suradnju s muzejima, akademijama i maticama u okrilju kojih objavljuje znanstvene radove i pod čijim financijskim ili mentorskim patronatom poduzima terenska istraživanja. Kontakti koje je Vuletić ostvario s prominentnim intelektualcima svoga vremena - Franjom Račkim, Tadijom Smičiklasom, Antunom Radićem (ZpzHazuD:IrVVV) - da spomenem samo neke od njih, koji su ostavili traga u Vuletićevoj osobnoj arhivi, pokazatelj su njegovog društvenog položaja i pozicioniranja

² Sintagma je preuzeta iz Vuletićevog pisma T. Smičiklasu

kao etnološkog sugovornika. Iako Vuletić nije imao, niti je mogao imati, formalno obrazovanje u etnologiji - a svoj je djelatni vijek proveo kao carski i kraljevski učitelj na Korčuli, profesor i, napokon, savjetnik u ženskoj preparandiji u Dubrovniku - poziciji s koje je otišao u mirovinu (Oreb 1996) - enciklopedijski pregled hrvatske etnografije upućuje nas da je Vid Vuletić Vukasović, kao skupljač i izdavač etnografske građe “imao znatnu vrijednost za povijest i daljnji razvoj regionalne etnografije Hrvata” u dr. pol. 19. stoljeća.³ (Gavazzi 1958:273). Slijedeći Gavazzijevu (1930:278) logiku apostrofiranja Vuletića kao folklorista i u Ludu Słowianskom, gdje je izložen pregled razvoja i stanja etnografije u Jugoslaviji, kojom Vuletić dobiva predznak folklorista južnodalmatinskog i bosanskohercegovačkog kruga, ovaj je rad pokušao ispitati u kojem je smislu Vuletić uistinu prisutan u institucionalnom etnološkom okruženju početka stoljeća u Hrvatskoj. Rad smješta Vuletića u okvire djelovanja prve etnološke institucije u Hrvatskoj i želi propitati dublje značenje Gavazzijeve prividno neutralne teze kojom se Vuletića opisuje kao autora koji “...publicira na različitim stranama skupljeni materijal i obrađuje različite teme...” (isto 278). Ovaj rad je, stoga, posvećen oslikavanju Vuletića kao folklorista i etnologa; definiranju temeljnih ideja oko kojih se gradi njegov opus s jedne strane, te oslikavanju njegove konkretne suradnje s Odborom Zbornika za narodni život i običaje. Objavljivanje Vuletićeve korespondencije s urednicma Zbornika i članovima Odbora omogućava nam, dakle, da procijenimo razloge Vuletićeve uključivanja u ZbNŽO, dinamiku tog odnosa, te razjasnimo formalnu poziciju Vuletića unutar institucionalne povijesti hrvatske etnologije.

Potrebno je naglasiti da se Vuletićev doprinos etnologiji u ovom radu, i onima koji će ga slijediti u okviru znanstvenog projekta *Organizirano kućno rukotvorstvo u 19. i 20. stoljeću u Hrvatskoj*, primarno promatra kroz njegov interes za kućno rukotvorstvo, narodni tekstil, tj. “domaći rad” kako on sam naziva žensku rukotvorsku aktivnost, kojom će se opsežno baviti u svojim proučavanjima. Ovaj tekst se ipak ograničava na početke Vuletićeve bavljenja etnografijom i pokušava osvijetliti biografske momente važne za određivanje okolnosti pod kojima se Vuletić aganzirao kao suradnik u Zborniku za narodni život i običaje, te razumjeti njegove istraživačke

³ U svojem pregledu povijesti hrvatske etnologije Gavazzi smješta Vuletića uz sljedeće autore: Stojanovića, Valjavca, Zovka, Dragičevića i Hörmana.

motive, ponekad i mitove kada je u pitanju narodoznanstvo. Jedan od mitova Vuletićeva djelovanja je svakako već prepoznati i univerzalno prisutan “mit prve polovice stoljeća, mit o umirućoj tradiciji i zadaći arheo-etnologije da je metodološkom čistoćom rekonstruira preko vremenski odlutalih prazitaka” (Prica 2001:230).

Povezati Vuletićev rad s počecima profesionalizacije hrvatske etnologije značilo bi Vida Vuletića Vukasovića, kao etnografskog autora, uvjetno, za potrebe povijesno-etnološke revizije razvoja znanosti smjestiti u vremenski okvir tj. u kontekst velikih etnoloških ideja: poput one o potrebi ekstenzivnog prikupljanja i sistematiziranja etnografske i folklorističke građe - ideje sveprisutne na kraju devetnaestog i u počecima dvadesetog stoljeća; zatim, ideje bilježenja građe koja je u poziciji iščezavanja - a koja je svojevrsni etnografski *enciklopedistički projekt* vođen željom za spašavanjem. Ovaj *enciklopedistički projekt* motiviran je idejom posljednjeg trenutka - u kojem se svjedoči neprekinut kontinuitet manifestacija narodnog duha, onog trenutka u povijesti čovječanstva u kojem se preživjele manifestacije rudimentarnih oblika običaja zapisuju i spašavaju od zaborava. *Enciklopedistički projekti* s početka razvoja etnologije imali su kao glavnu premisu registriranje narodne kulture koja je prethodno izmakla znanstvenom interesu ili zapisivanju, one izgubljene, čedne, nanovo prepoznate kulture koja je cvjetala u prošlosti. Posljedica ovog enciklopedističke orijentacije je pojava «znanstveno argumentirane» ideologije spašavanja, prožete različitim strategijama skupljanja i očuvanja i u konačnici profiliranje same etnološke struke u okrilju humanističkih slavljenja ljudskih kulturnih vrednota.

U prilog primljivosti motiva *enciklopedizma* u etnologiji govori nam i detalj da se istog, doduše u metodološkom smislu, dotaknuo i njemački etnolog Hermann Bausinger u povijesnom pregledu evropske etnologije (2002). Tako je primjer Bausingera referentan u smislu evokacije etnografskog toposa “enciklopedista - pješaka” ili “lutajućeg etnologa.” Pozivajući se na zahtjev Wilhelma Heinricha Riehla o “doživljenoj nauci,” Bausinger nas vraća u svijet ideja romantičnog tragača za etnološkim činjenicama upozoravajući na Riehlov terenski koncept koji je etnologa s početka stoljeća uputio «u narod» kako bi skupio građu iz prve ruke, na mjestu u kojem ona još uvijek postoji (Bausinger 2002:63). Naime, Reihlova (prema Bausinger 2002:63) ideja i nije bila toliko loša. Pokazala je osjećaj za svijet izvan

kabineta znanstvenika. I dok je njezina revolucionarnost u metodološkom smislu iznimna zato što je kabinetskog etnologa, kompilatora i statističara, te ljubitelja arhiva, prisilila na suočavanje s objektom istraživanja, izlazak iz kabineta i lutanje zemljom u potrazi za građom, teoretski ona je postavila etnološku dogmu o pražicima i uvela etnologiju u okvire politike. Zapravo, ono gdje Reihl nije revolucionaran je političko naličje “otkrića naroda”, tj. etnologije kao nove znanosti, a njegov enciklopedizam, u smislu zahtjeva za sakupljanjem «postojeće i preživjele» narodne građe, tek je slika etnologa u službi (jednog) naroda.

VID VULETIĆ VUKASOVIĆ U SVJETLU SPASITELJSKIH IDEJA ZBNŽO

Još od doba romantizma etnologija se zalagala za to da se ono što pada u zaborav skloni na sigurno (makar i u poslednji čas)...

Hermann Bausinger, 1971:156.

Pitanjima spašavanja znanja podjednako su se intenzivno bavili rani američki, britanski ili francuski etnolozi i antropolozi (prema: Gruber 1960, Urry 2002, Stocking 1992). Taj su motiv, gotovo refleksno navodili i hrvatski etnografski entuzijasti koji su se profilirali kroz filološka istraživanja, kulturno-povijesne zapise ili folkloristička prikupljanja usmene građe. Iz toga razloga ovaj je motiv postao teoretski relevantan u smislu prepoznavanja glavnih smjernica koje su stajale u počecima oblikovanja disciplinarnih metoda i ideja u Hrvatskoj.

Spasiteljski etnološki mitovi svoju su univerzalnu korisnost dokazali u anglo- antropološkim diskursima u svjetlu krize tradicijskih ili nativnih stilova života koje je trebalo spasiti (barem papirnato). U kojoj se mjeri oni razotkrivaju u romantičarskom, postprosvjetiteljskom ili preporodnom diskursu rane hrvatske etnologije koja se veže uz djelatnost Odbora za narodni život i običaje JAZU potrebno je tek utvrditi. Hrvatski «etnografi» kraja devetnaestog stoljeća poput Radića ili Vuletića emocionalno su i nostalgično vezani uz ideju naroda, inzistiraju na tezi o propadanju i ideji o spašavanju intuitivnih seljačkih znanja i materijalne kulture. Opstojnost spasiteljskog retoričkog motiva u hrvatskom etnološkom diskursu osiguravaju dvije važne etnološke osobnosti - Franjo Rački i Antun Radić; osobe koje su ostavile značajan trag u osnivačkom smislu, kada se govori o hrvatskoj etnologiji.

Kada se vratimo u okrilje hrvatske znanstvene zbilje dr. pol. 19. st., u kojem od 1866. djeluje, kao znanstvena jezgra, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, pokazuje se da ova institucija svoje etnografske “prve korake” ostvaruje u diskursu spašavanja. Višegodišnji predsjednik te Akademije F. Rački već 1888. godine artikulira zahtjev za istraživanjima “narodopisa”, “pučkih tvorina”, “folklore” i “etnološke građe.” Tog se trenutka epizodični i ljubiteljski interes za narodno pretvara u institucionalno dobro, te legitimno znanstveno područje. Kada je jednom identificirao znanstveno-politički interes za navedenu temu, gotovo da se mogla očekivati racionalizacija po pitanju stanja objekta istraživanja, kao i retorička djelotvornost projekta spašavanja. U tom smislu, spasiteljsku analogiju u diskursu Račkog izvodimo iz činjenice da se hrvatsko društvo dr. pol. 19. st. nalazilo na pragu modernizacije i industrijalizacije. I uistinu, Rački u izlaganju svog programa za istraživanje tradicijske kulture navodi:

“A svakom je misaonu jasno, da se taj posao nebi smio na dugo odlagati, jer u vieku sve izjednačujuće obće prosvjete stradavaju po najviše narodne osebine, pučke tvorevine; a to se za nas utvrđuje činjenicom što su one i bogatije i čišće i življe u iztočnom dielu naroda, do kojega je ona izjednačujuća sila doprla slabije” (Rački prema Marković 1988:10).

Svoju strast prema očuvanju “živih starina”, osobnu percepciju društvenih mijena, pa i bojazan da civilizacijske promjene u nepovratnom procesu utječu na narodnu kulturu izrazit će i Antun Radić kada se uključuje u rad Akademijinog Odbora za sabiranje spomenika tradicionalne literature:

«Neobično je svjesno to XIX. stoljeće, tako svjesno, - da se čini, kao da su mnogi njegovi representanti prekinuli sve gotovo tradicije na samo pojedinih naroda, već i tradicije čovječanstva. Na ovo sam kanio da upozorim. Postanak i napredak materijalizma ima svoju povjest, koje se mi ovdje i ne dotičemo. Nas zanima odnošaj materijalizma prema tradicijama čovječanstva i naroda: on ih ruši. Instinktivni dojmovi tisuća koljena, sačuvani u životu, pjesmama i običajima; duhoviti simboli; puni osjećaja pogled u starinu, na veselje i tragiku života: sve se to *razilazi u dim* pred golom materijom. (Radić 1936: 179)

Sličan ambivalentan odnos prema progresu i promjenama koje navješćuje ili donosi industrijalizacija ima i Vuletić saževši svoj uvid u tezu da “...savremeni život svugdje ništi narodne osebine i običaje” (Vuletić

1913:21). Logika spašavanja jedini je oblik otpora krah civilizacijskih znanja izazvanom nekontroliranim tehnološkim napretkom modernih društava. Njegova je motivacija kada zagovara “poticanje puka na narodno umjeće” i spašavanje “narodne ideje” od zaborava humanistička i filantropska i u hrvatskom kontekstu nerijetko politička. Bilo da se radi o domoljubnim programima koji su za cilj imali obnovu kulturnog identiteta putem kolekcioniranja preostalih elemenata južnoslavenske narodne kulture u okviru politički programiranih i pragmatičnih ideja panslavizma ili institucionalno etabliranom humanističkom zovu za znanjem, Vuletića etnološki određuje leitmotivska zabrinutost zbog gubitka tradicijskih znanja. Konstatacijama poput one da “Uzorci iz davnine eto iščezavaju...” (Vuletić 1930:21) Vuletić se uklapa u ‘enciklopedistički’ trend sabiranja izumirućih etnografskih fenomena.

Razrađujući tezu gubitka prirodnih narodnih znanja koja se događa zbog procesa kulturalnog i socijalnog razvoja, te potrebe vraćanja manje kultiviranom u smislu manje izmijenjenom, Vuletić zaključuje:

“Čovjek je radio hiljada i hiljada godina u neizmjenim periodima, sve dokle je došao do stepena, a da se može ponositi svojom divnom industrijom. Taj napredak u čovječanstvu proizvod je misli čovjeka, te nas etnologija šalje kod manje kulturnih naroda, jer je kod njih lakše raspoznati prvobitne činjenice. To se kod kulturnih naroda ne da, neprestanom se evolucijom izmijenilo, preinačilo i raširilo” (Vuletić 1913: 3).

Pozicija udivljenja i znanstvene opčinjenosti kulturnom predpoviješću postaje aksiom etnološkog angažmana. U kohabitaciji znastvenosti i politike kreira se znanje o vlastitoj prošlosti i legitimira narodna posebnost. Tako će, izvlačeći iz zaborava, među ostalim, narodne tekstilne rukotvorine, Vuletić ponuditi odgovor na pitanja kulturnog kontinuiteta, integriteta i indentiteta vlastitog naroda. “Treba da dodje puk do spoznaje svoga umijeća, da bude iznova što je i prije bilo, da se svak sjeti svoga obraza, da mu postaje značajnim, milim i dragocjenim taj drevni ures, staro ruho, što mu je svjetlalo lice na narodnom zboru” (Vuletić 1913:5). Proučavanje geneze Vuletićeve etnografske retorike vodi nas natrag romantičarskom svjetonazoru *Odboraša* koja je inspirirala osnivanje Odbora, te prva folklorno filološka istraživanja u okrilju Akademije (Rački prema Marković 1988:11). Naime, otac prve hrvatske folklorističke institucije, Franjo Rački, u svojim je govorima

Akademiji 1877. godine kao nadahnuće naveo djelo braće Grimm, etnoloških romantičara čiji je rad na revitalizaciji njemačkih mitova Račkom poslužio kao argument za promoviranje narodoznanstva u Hrvatskoj (isto 11).

U sustavnim promišljanjima o etnologiji (narodopisju), Vuletića je potrebno iščitavati kao romantičnog osvještenog “narodnog” etnologa onako kako to sugerira Bausinger (1971, 2002). Što znači da se i kod Vuletića “narodno supstancijalizira”, te psihologizira na način da proizlazi iz «narodne duše» i time gubi prirodna i povijesna uvjetovanja kao djelatne čimbenike u stvaranju kulture. U uvodu *Napomena o narodnom umijeću*, Vuletić će reći: “Narodni je duh u narodu, te ga vidimo i osjećamo, osobito u samoniklim motivima, što su ih stvorili težaci i pastiri u svojoj otadžbini, bez tuđe prituhe i utjecaja” (Vuletić 1913:1). Ono poprima kvalitetu trajnog, potječe iz pravremena i svjedoči izvornost. Ono se nije u potpunosti promijenilo, nastavlja se ali i propada pod razornim utjecajima suvremenog materijalnog svijeta.

“SALVATOR ETHNOGRAPHICUS” U KONTEKSTU ANGLOSAKSONSKE ETNOLOGIJE/ANTROPOLOGIJE

...if we can live with the knowledge that the actions we take, which we will mean for the best, may turn out to be for the worst.

Isaac Asimov, *Forward the Foundation*, 1993:113

Devetnaestostoljetni počeci etnografije i antropologije univerzalno su obilježeni idejom o potrebi spašavanja etnografskih podataka. Futuristička projekcija Asimova, koja stoji u početku ovog teksta, metafora je gubitka znanja, propasti civilizacije, straha od promjena koja se nastavlja već neko vrijeme ne samo kao futuristički literarni topos nego i motor mnogih etnografskih projekata, a sugerira nam da čuvanjem znanja - pa i etnografskim enciklopedizmom pokušavamo prebroditi posljedice brzih socijalnih promjena koje se odražavaju kao gubici u materijalnoj i nematerijalnoj kulturi civilizacija. Pokušaj osvjetljavanja konteksta u kojem nastaju Vuletićeve etnografski radovi ili generalnih procesa razvoja discipline u anglosaksonskom svijetu dio je razgoličivanja autoritativnih znanstvenih paradigmi i pokušaj detekcije ovih ideja u matici hrvatske etnologije. I pri tom ne mislim na

direktan upliv anglo ideja, transfer znanja ili paradigmi koje bi se cijepile u hrvatskoj etnologiji već na jednu gotovo paradoksalnu paralelu koja izmiče direktnom povijesnom povezivanju ili znanstvenim kontaktima. Ta paralela o spašavanju stoji kao krovna opsesija ranih etnologija/antropologija, kako u anglo-antropologiji, tako i u slučaju rane hrvatske etnologije, posebno Vuletića.

Anglo-antropološka paralela dio je izmještanja Vuletića iz okvira europskih, pa i nacionalnih etnologija u procesu traženja općih etnoloških korijena u kojima određene strukture etnografskih/antropoloških misli (ruko)vode ukupnim radom i promišljanjima etnologa/antropologa.

Kada govorimo o vremenu kraja 19. i početaka 20. stoljeća mislimo na vrijeme dramatičnih socijalnih, društvenih ekonomskih mijena koje su gotovo bez izuzetka osjetile sve onovremene kulture i društva. Svijest o društvenim promjenama i njihovim kulturološkim reperkusijama u prvih etnologa izazvala je tjeskobu i pretvorila se u pokret spašavanja usmene i materijalne baštine čovječanstva koji Gruber naziva (etnografskom) “tradicijom spašavanja” kada govori o počecima profesionalizacije antropologije na Zapadu (1959:2). Rani etnografski diskurs počevši s 18. stoljećem i nastavkom u 19. stoljećem bojuju toposi o “divljaku koji je nestao” ili, da lokalno parafraziramo ovaj etnološko-literarni topos, o “seljaku koji nestaje.”

Vuletićeve anglosaksonski suvremenici okupljeni oko Britanskog društva za unapređenje znanosti i Etnološkog društva sredinom devetnaestog stoljeća vođeni su također “humanitarnom” akcijom prikupljanja činjenica o “nestajućim rasama” (Urry 2001:103).

Uspoređujući britanski etnološki “aktivizam” Društva za zaštitu Aboriđina i Britanskog društva za unapređenje znanosti, te uvjete pod kojima se razvija antropologija u Americi u drugoj polovici 19. stoljeća (posebno djelatnost Američkog etnološkog biroa) osnovanog 1879. godine, koji se pod državnim patronatom brine “oko prikupljanja podataka jer su rapidne migracije izazvane posljedicama američkog građanskog rata Indijancima zaprijetile destrukcijom” (Gruber 1959:7) dolazimo u prostor intenzivnog kontakta antropologije/etnologije i pragmatične politike. Komparativno filološka istraživanja i lingvističke studije kultura s kojima su britanske i američke imperijalne i osvajačke politike dolazile u kontakt; kultura koje nisu poznavale pismo, kultura i civilizacija koje blijede u svom izričaju,

dominirala su u anglosaksonskim istraživanjima kraja. 19. i početkom 20., pri čemu se javljaju dijelom kao projekt napredka u znanosti, a dijelom kao oblik pregovaranja s nečistom političkom savješću.

Druga polovica 19 stoljeća vrijeme je u kojem paralelno nastaju i postoje Američka i Britanska društva za unapređenje znanosti, prva etnološka udruženja, koja izražavaju zabrinutost zbog činjenice da imperijalne i dominatorske politike njihovih zemalja utječu na ubrzan nestanak “temeljnih” ili zatečenih civilizacija na novoosvojenim prostorima političke i kulturne suverenosti Zapada (Gruber 1959:4). Anglo-američki autori poput Stockinga definirat će ovo razdoblje u povijesti discipline kao vođeno nagonom zagovora za «kulturno i rasno prezrene» (1992:179).⁴ Radi se, naime, o vremenu u kojem izvještaji Britanskog društva za unapređenje znanosti (Gruber 1959) konsternirano govore o promjeni, o kontaminaciji, hororu rasne destrukcije, nestanku kultura s kojima su njihove ‘politike’ došle u kontakt. ‘Gubitci’ materijalne kulture događaju se jer “divljaci ... dolaze u koliziju sa civiliziranim rasama”, a onodobna etnografska politka opravdanje kolonizatorskim aktivnostima svojih vlada nalazi u paradoksu obećanog i neizbježnog civilizacijskog progresa koji će nativnim narodima posredovati misionari, trgovci, vladini predstavnici i etnografi (Gruber 1959:4). I dok je ideja progresa s jedne strane smirivala nečistu savjest znanstvene klase u Americi i Britaniji (isto 1959), s druge strane ona neminovno navještava urušavanje starog sustava vrijednosti (‘primitivnih’, neciviliziranih, divljih naroda, narodne tradicijske kulture) i dovodi u pitanje opstanak kulturnih manifestacija za koje se ista društva ‘brinu’ na akademskoj razini. Uspostavljaju se, ad hoc, etnološki projekti spašavanja, vođeni političko znanstvenim geslom - kako spasiti tradicijsko, nativno, ugroženo civilizacijsko znanje s konzekvencom u konstruiranju etnoloških utopija izvornosti i očuvanosti.

⁴ U širem vremenskom periodu kraja devetnaestog stoljeća kada se u Hrvatskoj javlja prva etnološka institucija, kao specijalizirana znanstvena instanca pod okriljem Akademije, osniva se britansko Etnološko društvo (1843. god). Isto se spaja s Antropološkim društvom u Antropološki institut, koji živi od 1871. godine (Urry 2001:103). Američko etnološko društvo koje postoji od 1842. godine, u svoje redove od 1895. godine prima mlade antropologe kako bi “oni odigrali ulogu u razvoju znanstvenog antropološkog rada.” A 1902. osniva se Američko antropološko društvo (Smith 1943:3)

Anglosaksonski kontekst u kojem se razvija koncept spašavanja od zaborava prepun je imena velikih antropologa već od početka 20 stoljeća. Tako se u zborniku posvećenom antropologiji Franza Boasa ističe da se i Boas “našao u ulozi odgovornog vođe u složenoj operaciji *očuvanja nestajućih* (kurziv autorica) fragmenata primitivnih jezika i kultura” (Mead 1959:30). I ne samo to, Boas je, prema Mead, ovu “spasilačku” akciju morao provesti s malo novaca, tek nekolicinom obučenih ljudi (misli se na donekle školovane prikupljače građe) i, što je najvažnije, s osjećajem da je *vrijeme* u kojem možemo nešto prikupiti *isteklo ili je pri kraju* (Mead 1959:30, kurziv autorski).

Boas djeluje “u ime spasa”, spašavanja (Mead 1959:30) folklorne građe. Ono što ga razlikuje od etnografa entuzijasta je jasan stav i svijest o potrebi rigorozne kritike kako metode skupljanja, tako i nezrelih i neadekvatnih generalizacija u tumačenju podataka (Mead 1959:30).

Ideji spašavanja nije izbjegao niti James Frazer, koji je rezignirano ustvrdio na svom inauguracijskom predavanju 1908. godine da “‘klasična antropologija’ ide svome kraju”, misleći pritom da joj “nativni” objekt nepovratno nestaje, i da je sve manje “materijala s kojim se može raditi” (Levi-Strauss 1996:125).

Margaret Mead će, također, prihvatit ovaj spasiteljski diskurs. Osjećaj je prigodno evocirala u tekstu o svom učitelju i mentoru, Franzu Boasu. Misleći pri tome na nelagodu, koja je proizlazila iz svijesti da je “propustila jedinstvenu šansu da najbolje moguće iskoristi novac povjeren joj za istraživanje, i sve to u vrijeme kada su se istraživački ‘tereni’ mijenjali iz dana u dan, i to u nepovrat” (Mead 1959:31). Mead se na isti način referira na dominantnu ideju da etnografski podaci nestaju, a da je mandat svakog etnologa i antropologa da ih čim prije, u čim većoj količini prikupi i sačuva, spasi od zaborava.

Desetljećima poslije Boasa, Claude Levi-Strauss ponavlja Boasovsku tezu o «krajnjem trenutku», rabi gotovo identičan diskurzivni topos koji se ponavlja kao temeljna ideja o potrebi spašavanja onoga što se može intenziviranjem proučavanja “tzv. primitivnih ljudi”, jer oni nestaju, i pitanje je “prioriteta” poduzeti istraživanja (Levi-Strauss 1966:125).

Strah od izmičućeg, i rasplinjavajućeg predmeta, (kulture i društva predpismenih, primitivnih, divljih, urođeničkih ljudi, plemena, naroda),

koji je izbjegavši da ga se registrira, fiksira i arhivira nepovratno nestao iz fundusa baštine čovječanstva progonio je antropologe i folkloriste početka 20. st, a ponegdje se ideja zadržala čitavih sto godina nakon njenog prvog antropološkog artikuliranja. Radi se o spasiteljskoj utopiji, razvijenoj u akademskoj sredini, koja se hrani strahom od kulturne promjene.

Apokaliptičnom idejom da je skoro pa prekasno ili da je već potpuno kasno da se poduzmu spasilačka prikupljanja «fragmenata» narodne kulturne; arhiva koji izmiče svojom ne-pismenošću povijesnom fiksiranju u papirnatost memoriji, bili su srčano predani anglo-etnografi (poput Boasa, Fräsera, Meada, Levi-Straussa). Od svog rođenja, ova disciplina, čini se, gubi utrku s vremenom, predmet joj je nestalan, i nestaje, samoprogllašava krizu i njezin kraj je proročanski objavljen u vrijeme kada se osnivaju prvi studiji antropologije ili strukovno osnažuju antropološka i etnološka udruženja.

Krizu dakle pratimo već tada, od samog početka 20. stoljeća. U antropološkim tekstovima svjedočimo perpetuiranju toposa o “kraju antropologije”. Pedesetak godina kasnije, antropologija je još uvijek živa, kao i njezin predmet, ali kriza i dalje traje. Ponovno nam antropološki autori sugeriraju da upravo tada, u drugoj polovici 20. stoljeća proživljavamo vrijeme puno “prijetnji antropologiji” jer je društvo ireverzibilno ušlo u proces promjene. Govori se o promjenama koja zahvaćaju ljude i njihove kulture i pretvaraju ih u zapadnjačke kopije, čime one ispadaju iz antropološke optike (sic!), ugrožene su i nestaju pod pritiskom propulzivne industrijalizacije i kolonizatorskih aktivnosti, a topos spašavanja ponavlja se 50 godina nakon svog antimodernističkog začetka (Levi-Strauss 1966:125). Levi-Straussovo proročanstvo kaže “Doći će dan kada će posljednja primitivna kultura (op. autorica - možemo to gledati i kroz prizmu naše, domaće, tradicionalne, narodne, seljačke kulture) nestati sa zemlje, natjeravši nas da shvatimo, naravno prekasno, da su temelji čovječanstva nepovratno nestali” (Levi-Strauss 1966:124). I tako godinama, slijede upozorenja da kulture i društva nestaju ili se mijenjaju i time se prognozira kraj antropološkoj disciplini i zadaje udarac humanističkom i filantropskom svjetonazoru antropologije, onom svjetonazoru koji vrednuje ljudske različitosti i djeluje na njihovom očuvanju (prema Levi-Strauss 1966b).

Što je zajedničko Vuletićevim naporima u prikupljanju podataka o tekstilnoj građi i recimo Claudu Levi-Straussu? To je strah od kulturne

promjene ali i ideja da se nalazimo u trenutku žive prošlosti koja nam svjedoči posljednjim snagama o svojoj slavi. To je i vjera da postoje “kulturalne niše koje služe kao utočišta tradicionalnim znanjima pred pogubnom utjecajima civilizacije” (prijevod autorski, Levi-Strauss 1966:125). Dok su predmetom temeljnih istraživanja, kao primjeri kulturnih niša za Levi-Straussa jezik, srodnički odnosi, etnobotanika, etnozoologija; jedna od markantnijih kulturna niša za Vuletića je etno-tekstil. Detekcija Levi-Straussovih niša kao univerzalija ljudskog duha ne čini mi se maje opasnom od Vuletićevog favoriziranja etno-tekstila kao strukture u kojoj se manifestira *najbolje od narodnog*. Naime, imenovanje ovog *bolnog mjesta* hrvatske etnologije, koja tekstilnoj povijesti i rukotvorinama daje primat nad ostalim identitetnim uporištima iz tradicijske materijalne ostavštine (baštine) u moći reprezentacije narodnog, služi raskrinkavanju koncepta «kulturnih univerzalija» kao i ideje o njihovoj čvrstoj strukturiranosti i svevremenosti. Upravo se tako u Vuletićevim tekstilnim recidivima očitava ali i učitava tradicionalna kultura, koja uzmiče pred suvremenim industrijskim tekstilnim proizvodima, pada u zaborav, nestaje i gubi strukturu i univerzalnost. U ovom smislu «nasilna» poredba Vuletića s Levi-Straussum postaje manje mjestom diskurzivnog prepisivanja i akademskog nasilja, a više uporište za tezu o «strukturalnoj» misli kod Vuletića. Paradoks koji slijedi iz ove paralele je podjednako čuđenje o načinu nestanka univerzalija kao i razumijevanje pokušaja da se djelatnim etnološko/antropološkim pokretom one spase. Stoga je donekle razumljivo Levi-Straussovo pitanje : “što možemo učiniti da ne izgubimo prošlost nepovratno”, prije negoli se “kulture potpuno dezintegriraju”, i nestane ova “slika nas samih” koju još možemo proučavati (isto 125-127). Kao i odgovor zatečenih i ne rezigniranih etnologa/antropologa : možemo zapisivati i spašavati.

Programatska mana spasiteljske, zaštitničke, ili obnoviteljske antropologije ili etnografije možda se ogoljuje u jednoj Geertzovoj rečenici, koja kaže da u “antropologiji... prošlost ne samo da nije mrtva, prošlost nije čak niti prošlost” (Geertz 1988:135). Geertz nam ovdje govori ne samo o tekstualnom i logičkom postupku etnoloških autora da svoje etnografske spoznaje često nedovoljno historiziraju i tendenciozno generaliziraju, već o jednoj gotovo samoobmanjujućoj strategiji gledanja na svijet u kojoj neka davna i bolja prošlost, netaknuta u svojoj socijalnoj i kulturnoj cjelovitosti, još uvijek živi u obliku etnografske utopije unatoč suvremenoj društvenosti

i kulturi; usprkos sadašnjosti. I na kraju, tu je i vjera da tu nestajuću kulturu prošlosti etnolog mora ili može spasiti, zaštititi ili obnoviti u njezinoj idiličnoj autentičnoj konzistentnosti.

VULETIĆ –“VOJNIK ZANARODOSLOVLJE” U KONTAKTIMA S ODBOROM ZBNŽO

Prije nepunih sto dvadeset godina Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti osnovala je Odbor za narodni život i običaje; izniman, vizionarski i pokazalo se dugovječan projekt orijentiran ka identificiranju “povijesne konstitucije narodnog identiteta” (Mohorovičić 1988:3). Pokrenut u panslavenskom političkom kontekstu, prema riječima Andre Mohorovičića, ovaj je projekt imao za cilj, s jedne strane pozitivistički “dokumentirati” povijesti, jezika, života i običaja Južnih Slavena, a s druge strane, projekt je ostvarivao svoj lokalni interes u smislu proučavanja “hrvatske povijesti, hrvatskog jezika, te narodnog života i običaja Hrvata” (Mohorovičić 1988:3). Razvoj hrvatske etnologije, pod okriljem ove institucije, slijedi u najboljem smislu riječi tradiciju nacionalnih etnologija i ne izlazi iz smjera razvoja europske etnologije od 18. stoljeća. Stoga i hrvatsku etnologiju obilježava nacionalna orijentacija, kao transfer iz nacionalno romantičarskih pokreta u književnosti u logiku folkloristike i narodoznanstva. Etnologija u tom smislu u Hrvatskoj postaje jedna od nacionalnih znanosti i nositeljica znanstvenih spoznaja o vlastitom narodu.

U vrijeme osnivanja Odbora za folkloristiku, u pravom smislu riječi, “prve hrvatske etnografske institucije”, Vid Vuletić Vukasović iz sebe već ima ispisno opsežno djelo u proučavanju kulturne baštine ali i specifično etnografskih radova objavljenih u novinama, muzejskim periodikama, časopisima različita profila u Dalmaciji, Bosni, Srbiji, kao i “etnografske nastupe” u Americi i Francuskoj (Đorđević 1900:201; ZpzDHazu:IrVVV).

Ako pratimo Vuletićev etnološki razvoj, morali bismo započeti s lipanjskim nastupom iz 1893. godine na Međunarodnom kongresu folkloru u Chicagu. U *Dubrovačkom listu* Vuletić se prisjeća svog gostovanja i navodi da je na kongresu izvjestio o “znamenitom predmetu “Mrtvački običaji i obredi kod južnijeh Slavena prije i sada,” a tako poslije o narodnim vezovima i o našoj narodnoj pjesmi” (1924). O tom Vuletićevu nastupu kao i o tome da je Vuletić u Chicagu postao potpredsjednik udruženja International

Folklore Association, te da je na tu funkciju biran uzastopno u tri mandata piše Tihomir Đorđević o dvadesetpetogodišnjici Vuletićeva profesorskog djelovanja (Đorđević 1900:201-203). O razlozima i načinu na koji je Vuletić stigao do Amerike nemamo podataka. Relevantan je možda podatak da se Vuletić za financiranje svog puta obratio srpskom kralju⁵, putem generala Dragutina Franasovića, koji je u navedenoj godini kratko obnašao dužnost vojnog ministra u inače dugogodišnjoj ministarskoj karijeri⁶. O komunikaciji svjedoče dva Franasovićeve pisma upućena Vuletiću (ZpZDHazu:IrVVV 33). U pismu iz svibnja 1893. godine stoji da će Vuletić primiti sto dinara kao nagradu i pomoć za predstojeći put u Ameriku, te da će mu novac poslati kraljev sekretar (isto). Pismo iz 1895. sadrži kratku Franasovićevu zahvalu Vuletiću na knjigama koje mu je Vuletić poslao, kao i na pismu za kralja (isto).

U 1895. godinu idu i prvi podaci o kontaktima Vuletića s Jugoslavenskom akademijom u Zagrebu. Za sebe kaže u tom pismu Akademiji: “Još godine 1880. godine počeo sam obrađivati narodnoslovlje u obliku pripovjetke...” (OeZHazu:K VVV, pismo od 23. 5 1895). Njegov predznanstveni entuzijazmom obuzet rad, na sabiranju i objavi folklorne i etnografske građe, prethodi Akademijinom institucionalnom i strukovnom formaliziranju proučavanja tradicijske kulture.

Naime, prvi Radni odbor Akademije čije djelovanje možemo smatrati folklorističkim osniva se 29. prosinca 1888. pod imenom “Odbor za sabiranje spomenika tradicionalne literature”; a od 1928.- 1953. Odbor funkcionira pod imenom “Odbor za folklor”, da bi 1953 počeo djelovati pod nazivom “Odbor za narodni život i običaje.” (Marković 1988:5). Međutim, znanstvena sistematizacija građe o narodnim običajima započinje u Hrvatskoj prije samog formaliziranja Odbora pri Akademijinom razredu za filologiju i historiju, iznimno utjecajnim uputama za sakupljanje, tj. priručnicima koji su svojim anketnim svojstvima, sadržajem i klasifikacijskim sistemima bitno odredili iscrpnost, dosege prikupljenih podataka i, za sljedećih stotinjak godina, metodološki petrificirale i usmjerile generacije tek nadolazećih

⁵ 1. Referiranje na Kralja vjerojatno ukazuje na Aleksandra I Obrenovića za kojeg povijesni podaci kažu da je vladao od 1893 do 1903. godine.

⁶ Podaci preuzeti sa stranice [Http://www.mfa.gov.yu/History/ministri/DFranasović_html](http://www.mfa.gov.yu/History/ministri/DFranasović_html). Posljednja provjera stranica 2. 11. 2004. godine.

profesionalnih etnologa. Rad na očuvanju i podizanju narodne svijesti, obuhvaćao je prikupljanje građe od strane lokalnih dopisnika, na čije je adrese odaslana Upitnica, - ona Kukuljevićeva, te sabiranje izvještaja u Društvu za jugoslavensku povijesnicu i starine (Kukuljević 1851:243). A Akademijini skupljački naponi započinju Bogišićevom upitnicom iz 1867., koja razrađuje običajno-pravne aspekte života naroda i objavljuje se u časopisu "Književnik" svim zainteresiranim skupljačima ove vrste građe. Implikacije stasanja etnologije u vrijeme konstitucije narodnih i nacionalnih kultura, te nacionalnih identiteta u Europi 19 st.; posebno u okviru slavenofilske političke i kulturne emancipacije odredile su primarni znanstveni interes prvih etnografskih dopisnika Odbora. «Domesticirani», uronjen u sebe, povijest, narod, puk, seljaka, ovaj interes je u najboljoj vjeri počeo proizvoditi građu o narodnom životu u shematiziranim poglavljima pod preporukom upitnica koje su bile u optjecaju.

Da se radi gotovo o metodološkom receptu i tendencijama šire etnološke zajednice pokazuje nam situacija u Britaniji. Komentirajući razvoj anglosaksonske metodologije u razdoblju koje prethodi revoluciji koja se veže uz Malinowskog, James Urry ističe da Britansko društvo za unapređenje znanosti već od 1839. radi na satavljanju upitnika koji bi pomagao putnicima u udaljenim dijelovima svijeta da prikupe podatke o kulturama čiji je opstanak ugrožen (2001:102). Dalje saznajemo da će značajnu ulogu u razvoju znanstvenih metoda prikupljanja podataka u Britaniji odigrati baš upitnice, pri čemu klasifikatorski i decidirani format upitnice zadovoljava znanstvene apetite za objektivnošću i točnošću. Ova metodološka preokupacija britanskih antrpologa rezultirat će objavom ekstenzivne upitnice 1874. godine. Radi se o znamenitim «Antropološkim bilješkama i upitnicama» koje su diseminirane mogućim korespondentima kao napatci i orijentacija u terenskom radu (Urry 2001:106). U međuvremenu, «zainteresirani amateri» pretvaraju se u suradnike etnoloških institucija koje pomoću upitnika osnažuju svoje znanstvene kriterije i proizvode.

Pokušaj da se objasni uloga Vuletića u radu Akademijinog odbora određen je s par elemenata. Kao prvo pojavom same Akademije na znanstvenoj sceni Hrvatske, konceptom dopisnika i metodološkim inovacijama proisteklim iz Akademijinog Odbora.

Neobimna ali povijesno važna Vuletićeva korespondencija, koja nam ukazuje na status Vuletića pri Akademiji, sastoji se od šest pisama i devet

razglednica, koje se dijelom čuvaju u arhivi Odsjeka za etnologiju HAZU u Zagrebu, u kutiji koja pohranjuje Vuletićeve prijepisku sa Franjom Račkim, ali i Tadejom Smičiklasom i Antunom Radićem. Važna je i arhivska rukopisna zbirka Vida Vuletića Vukasovića koja je pohranjena u Sorkočevićevu ljetnikovcu na Lapadu, u Dubrovniku, a svjedoči o Vuletićeve uključivanju u rad prve etnografske institucije u Hrvatskoj.

Značajan podatak o uspostavljanju Vuletićeve komunikacije sa F. Račkim, koji je od 1888. godine na čelu Akademijinog *Odbora za sabiranje spomenika tradicionalne literature*, u godini osnivanja prve Akademijine podskupine koja se ciljano i programatski bavi narodoslovljem, dobivamo iz pisma Račkog koje on upućuje Vuletiću, tada carskom i kraljevskom učitelju:

“...Rukopise, koje biste bili voljni dati u zamjenu za akad. knjige, valjalo bi najprije ovamo poslati na uvid. Akademija prima i po fiorin nagradjuje opis narodnih običaja, ako joj se pošalju, ...neće ih tiskati dok se svi ne posakupu. Samo opis ima biti vjeran bez svakih vlastitih primjesa (ZpzdHazu:IrVVV, pismo od 14. kolovoza. 1890).

U pismu saznajemo da je Vuletić promptno upoznat sa svim Akademijinim razmišljanjima i odlukama što ide u prilog tezi da se radi etnografskom autoru koji nije ostao po strani glavnih tokova mišljenja, već temeljitom informiranošću i aktivnošću izražava želju da bude sudionik procesa profesionalizacije struke.

Kako se čini, prvo Vuletićevo datirano pismo koje je do danas ostalo sačuvano, upućeno je “Slavnoj Akademiji” 1. svibnja. 1895. godine, otposlano sa Korčule, otoka na kojem je Vuletić još uvijek djelatan kao nastavnik. U njemu Vid Vuletić Vukasović po prvi put formalno kontaktira Akademiju i predlaže se za suradnika. To pismo započinje riječima:

“Umiljato potpisani odavna se bavi narodoslovljem, te je nešto doprinio u toj struci, al mu se trebalo utjecati na sve strane, jer kod nas ta struka još nije bila obragjivana. Veseli se sada što će se i za Folkloru postarati ta Sl. Akademija, pa mu je eto do dužnosti da se prvi kaže toj Sl. Akademiji kao skroman suradnik”(OeHazuZ:K VVV, pismo od 1. svibnja. 1895).

Vuletić već u početku svog pisma namjere upućenog “Predsjedništvu” Akademije nudi suradnju, ali istom prilikom šalje i jedan tekst na objavu, te u dva navrata u istom pismu moli “naputke i opaske na dalje ravnanje;” mislivši

pri tome, vjerojatno na napatke koje je Akademija planirala objaviti i slati na adrese budućih suradnika. Tragove rasprava o Akademijinih napatcima, o potrebi da se dopisnicima olakša rad na prikupljanju uz pomoć štampanih napatka nalazimo već od 1888. tj. 1890. godine. U tim raspravama došlo se do zaključka da “uži odbor⁷ sastavljen od F. Račkog, T. Smičiklasa i N. Nodila treba sastaviti napat za prikupljanje folklorne građe...”, koji ni 1895., kada imamo dokument u kojem prvi put Vuletić prezentira svoj rad Odboru i nudi suradništvo, neće biti dovršen (Marković 1988: 13, prema Ljetopis JAZU). Ovdje se radi o važnom podatku kojim se trasira buduća metodološka orijentacija suradnika Akademije, koji su narativnim metodama i strukturiranim upitnicima započeli etnografsku terensku djelatnost, prije svega prikupljanjem usmene građe o običajima i predajama.

Svoju buduću, kasnije će se pokazati, plodnu suradnju s Odborom i znanstvenu ozbiljnost Vuletić legitimira internacionalnim folklorističkim djelovanjem, pa za sebe u jednom od pisama navodi: “Potpisnik (Vid Vuletić Vukasović) je suradnik u Internationale Folk-lore Association u Chicagu, te se kod spomenutog društva štampaje nekoliko njegovih raspravica, a osobito od ornamentici kod Južnijeh Slavena.”; ali svoju ozbiljnost pravda i autoritetima koji su se pojavljivali kao recenzenti njegovih novinskih publikacija, npr. upućuje na Bogišićevu ocjenu svog rada o vjerovanjima u Dubrovniku koji je rad smatrao “dragocijenim gradivom za narodoslavlje”(OeHazuZ:KVVV , pismo od 1. svibnja. 1895).

Način na koji je Vid Vuletić pratio narodoslavne aktivnosti Odbora, pod kojima razumijem i osnivanje Odbora ali i htijenje da se pokrene izdavačka djelatnost, koja bi sistematski objavljivala folklorne i etnografske radove, te same okolnosti kontakata Vuletića i članova Odbora dosada nisu razjašnjene. Jednosmjerna komunikacija koju ovaj tekst prezentira tiče se isključivo Vuletićeve pismenog kontaktiranja Odbora; radi se o pismima koje je zaprimio i Odbor i tek jednom malom broju pisama koje je Vuletić zaprimio od članova Odbora koji su se s njim dopisivali.

Iz pisama se može naslutiti da je tijekom 1895. godine Vuletić već upoznat s inicijativom Smičiklasa (Marković 1988:14) da Odbor pokrene

⁷ Radi se o *Odboru za sabiranje spomenika tradicionalne literature* osnovanom 1888, čiji je inicijator F. Rački, u okviru kojeg je Tomo Maretić predložio uz ostalo sastavljanje napatka (Marković 1988:12-13)

Zbornik za Folkloru koja je formalno predstavljena 1894 godine. Tako, iz drugog pisma odoznanog u 23. svibnja 1895. godine, a upućenog T. Smičiklasu koji je po smrti Račkog privremeno preuzeo vođenje Odbora pratimo Vuletićeve dobre želje za sudbinu Akademijinog izavačkog pothvata:

“Da, dosada su moji članci o Folk-lori rastakani na stotine mjesta, pa bi ih i ja mučno prikupio, al mi je sada do nade da će se sve skupljati u Akademikom Zborniku, pa Vam u to ime čestitam. Da Bog da srećno!” (OzHazuZ:K VVV, pismo od 23. svibnja 1895).

U istom pismu Vuletić izražava molbu za sufinanciranjem svoga puta u Boku Kotorsku i Crnu Goru koju bi novčanom potporom, prema njegovoj ideji, svaki sa svoje strane i interesa, podržale Akademija i Arheologičko društvo (Brunšmit), a rezultate istraživanja objavile bi obje strane.

Individualne napore Vuletića da se uključi u rad Odbora prepoznao je i, kako se da naslutiti, poticao sam Smičiklas, koji je održavao prepisku i suradnju s Vuletićem. Iako nepotpun povijesni izvor, jer tek po jednoj nejasnoj Vuletićevoj natuknici zaključujemo da je pismo odgovor na Smičiklasova pitanja upućena pismeno Vuletiću. Jedno od dvaju pisama koje Ahriv Odbora čuva pod zaprimkom pisma Smičiklasu dopušta nam pretpostaviti da je suradnja Smičiklasa i Vuletića bila dovoljno otvorena da bi Vuletić mogao predlagati vlastite ideje o koncepciji Zbornika. Posvetivši se prikupljanju etnografske građe s prostora južnih Slavena, zatim pisanju i objavljivanju etnografskih radova u Zborniku, Vuletić 1895. godine primjećuje nedovoljnu prisutnost južnoslavenskih autora na svjetskoj etnološkoj sceni, nazovimo je tako uvjetno. Smatra da je tome razlog slaba politika objavljivanja, te prevođenja folklornih i etnografskih tekstova s našeg područja. U pismu iz 1895. godine Vuletić prenosi Smičiklasu jedan svoj razgovor s Dr. Kostom Vojnovićem na tu temu i iznosi ideju da se započne s prevođenjem članaka u cilju internacionalizacije južnoslavenskog “narodoslavlja:

“Da, dosta puta mi pišemo za nas same, a ne za svijet, a to nije dosta. U nas se štampa zlamenitijeh stvari, ali žali bože ostaju za svijet Lettera morta, a o tom sam se uvjerio kad sam prekolani bio u Njemačkoj i u Francuskoj i onda na Kongresu u Chicagu. Mnogi su učenjaci žalili, a osobito narodoslavci, što ne mogu do nužnijeh knjiga. To je opća bila želja da bi se barem napisao izvadak svakoga članka, a to za stranu publiku. To je svakako potrebno za starinarsko djelo, te i za narodoslavlje, pa bi bilo najbolje da se izvadci napišu

za starinarske listove talijanski, a za narodoslovne francuski ili talijanski.” (OeHazuZ:K VVV, pismo od 25. svibnja 1895).

Za 1896. godinu ne nalazimo podataka o kontaktima Vuletića i Akademije ali se već 1897. intenzivirakorespondencija s Antunom Radićem koji je te godine postao urednik preimenovanog *Zbornika za narodni život i običaje* te u svom nastupnom pismu obećao izraditi nacrt za prikupljanje građe - kasniju “Osnovu”, koju je u Zborniku i objavio iste godine. (Marković 1988:16). Iako na kraju napet, i na rubu manifestnog sukoba, njegov odnos s Antunom Radićem započeo je kolegijalno. U jednom od prvih pisama u 1897. godini upućenih Radiću Vuletić se, šarmantnim riječima obvezuje na nastavak rada u Zborniku i predstavlja novom uredniku: “...ja ću Vami s moje strane biti revan radnik i prost vojnik za narodoslovlje, te mi je do nade da ćete me lijepo primiti i bracki dočekati.” (OeHazuZ: K VVV, pismo od 14. rujna 1897).

Kada je u pitanju povijesna šutnja o etnološkom autorstvu Vuletića, možda je potrebno na nju gledati upravo iz perspektive nemogućnosti da se Vuletića identificira s Radićevom metodologijom ili Akademijinim institucionalnim zaledem.

Premda se u Vuletićevu ranom radu krije više entuzijazma, političkog i kulturnog romantizma punog južnoslavenskog ponosa i samozaljubljenosti u vlastitu kulturnu posebnost nego znanstvene metode, potrebno je, posebno nakon konzultacija njegove korespondencije, Vuletića ipak tumačiti u okvirima onovremenih metodoloških ali i teorijskih koncepata.

Naime, njegov etnografski rad nakon početka suradnje sa ZBNŽO bar deklarativno vodi želja da slijedi metodološke naputke Odbora. Iako se u Vuletićevu slučaju, ne može konstatirati ona vrsta paradigmatičke posvećenosti ideji Radićeve Osnove koja bi u Vuletićevu etnografsku praksu privela “opslužnost” i “lukrativnost” znanstvene ideje i metode Osnove. Na kraju, pozato je da Vuletić nije proizveo monografski rad po Osnovi, premda će se u godinama nako objave Radićevih naputaka ona perpetuirati kao metodološko sadržajna matrica gotovo svim ozbiljnijim etnografskim prikazima tradicijske kulture i postaviti etnološku konvenciju pisanja. U tom smislu Vuletićev rad je individualiziran nekim osobnim sklonostima i slika je dvostrukih metodoloških standarda. Ipak, njegova pisma Radiću daju nam vjerovati da je Radić i u južnoj Dalmaciji i kod Vuletića prepoznat kao

revolucionaran za metodologiju narodoslovlja južnoslavenskog prostora. Opetovano traženje naputaka izražava s jedne strane metodološku zabrinutost Vuletića, ali kao što će se pokazati, i kritički autorski kapacitet. Netom po objavi drugog sveska Zbornika za narodni život i običaje, u kojem izlazi Osnova (1897. godine) Vuletić piše Radiću: “Pošaljite mi koju vašu osnovu, a to će mi još služiti i za prijatelje, te ću jih razdijeliti na učiteljskoj konferenciji u Dubrovniku i dat ću jim naputaka. *Valjat će negdje dosta raširiti pitanja, a osobito što se tiče Domaćega rada jer tu hramlje*⁸ (naglasak autorica, , pismo od 14. rujna 1897).

U kojoj je mjeri Vuletiću važna Radićeva Osnova potvrđuje i opetovani upit “Slavnom upraviteljstvu akademije” iz rujna 1897. da mu se dostavi primjerak imenovane knjige, nakon što je o “toj stvari” pisao i samom Radiću. (OeHazuZ:K VVV, pismo od 12. augusta 1897).

Ovaj Vuletićev interes za etnološku metodologiju ima svoju pretpovijest u jednoj kratkoj crtici iz pisma Smičiklasu, koja nas upućuje na Vuletićevu dobru informiranost u pitanjima metode. Da je Vuletić sustavno zainteresiran za novitete u etnološkoj metodologiji ukazuje prijedlog upućen Smičiklasu u kojem Vuletić nudi da svoj rad poslan na objavu Akademiji razradi po načelima “pitanja za proučavanje naroda,” koja su objavljena u *Bosanskoj vili*, 1887. godine (Odsjek za etnologiju, Hazu, VVV korespondencija, od 23. svibnja 1895). Radi se, naime, o upitnici Friedricha Soloma Kraussa, austrijskog filologa, etnologa i folklorista, koja je objavljena u drugoj godini izlaženja sarajevskog časopisa *Bosanska vila* (Filipović 1958:276). Časopisu koji je prema Filipoviću “posvećivao mnogo pažnje etnološkom radu” (isto. 276), a s kojim je Vuletić očito upoznat. Vuletić vrlo ambiciozno ide dalje u svom obraćanju i Smičiklasu, te se izravno nudi kao sastavljač upitnice: “Bio bi i ja spravan, da Vami udesim spomenuta pitanja, jel bez take Knjižice, slobodno, ne će se pitanja [narodoznanstva] redovito razvijati” (OeHazuZ: K VVV, pismo od 23.5 1895).

Na tragove prvog nesporazuma između Radića i Vuletića nalazimo u korespondenciji koja slijedi nakon Radićeva pisma od 12. prosinca 1897. godine, u kojemu Radić moli Vuletića da se izjasni o cijeni svojih “prinosa”

⁸ Autorski naglasak dijela pisma koji upućuje na poseban Vuletićev interes za narodni tekstil.

Zborniku⁹ jer je “Akademija odlučila da sve rukopise što su stigli za “Zbornik” otkupi i odmah isplati”. Što je potom i učinio već 13. prosinca 1897. godine u pismu upućenom Radiću, izradivši troškovnik za sve svoje prinose i dodavši troškove za dvije fotografije koje se nalaze u prilogu jednom od tekstova, te za “dva veziva” koja je vjerojatno otkupio za potrebe teksta o Konavoskom vezu i priložio ih članku.

Vuletić je potraživao brojkom: “fiorina sto i pedeset i osam” za sedam svojih članaka izračunavši kalkulaciju, kako je naveo, prema prethodnoj Akademijinoj isplati za članak “Narodna kuća ili dom”. Iz pisama doznajemo da je do toga trenutka Vuletić Odboru dostavio tekstove: *Narodno bojadisanje u Lici i Krbavi; Narodne vezove u kninskoj krajini; Tkanje na Lopudu; Samrtne ili pogrebne običaje kod Muslimana; Narodne vezove u Dalmaciji i Lici; Običaje na otoku Korčuli i Vezove u Konavlima* (Odsjek za etnologiju, Hazu, VVV korespondencija, pismo od 13. prosinca 1897. i 15. veljače 1898.).

Od posljednjeg pisma komunikacija s Radićem poprima neugodan i uvredljiv ton. U dopisnici odaslanoj Radiću 20. prosinca 1897. Vuletić se poziva na Radićevo poštenje, pravdu i običaje *Slavne Akademije* da ista ako nije u mogućnosti platiti cijenu sama odredi nagradu za njegove radove; naglasivši da u svojim traženjima “ne želi mimo svijeta.”

Na Mlado ljeto 1898. godine Vuletić šalje novogodišnju čestitku Radiću u pomirljivom tonu. Ponavlja svoju ponudu da mu Akademija nagradi po svojoj procjeni tekstove. (OeHazuZ:K VV, razglednica od 1. siječnja. 1898.). U pismima koja slijede sukob kulminira, a Vuletić će nezadovoljstvo raste jer Rački ne odgovara na pisma.

Kako se čini, ni ovo pismo nije razriješilo konflikt, pa se Vuletić za pomoć obraća “Predsjedniku Jugoslavenske Akademije”¹⁰, kako bi u potpunosti razjasnio nesporazum. U pismu navodi kako mu je Radić otpisao da je za njegove radove “cijena visoka”, te da mu se zato rukopisi stavljaju na “raspoloženje.” Vuletić, vidno razočaran Radićevim tonom sugerira da

⁹ Podaci iz Vuletićevega pismenog odgovora upućenog “Predsjedniku Jugoslavenske Akademije”, u kojem je u dijelu preneseno originalno Radićevo pismo.

¹⁰ Prema Enciklopediji Jugoslavije 1 (Kuntarić 1955:29) tadašnji predsjednik Akademije bio je u jednom od svojih tri mandata Josip Torbar, te je gore navedeno pismo vjerojatno upućeno njemu, iako je adresat tituliran službeno bez naznake imena.

se isti ponaša kao “Deus ex machina”, te traži da mu Radić odredi nagradu kao ostalim suradnicima. Akademijinom predsjedniku predstavlja svoj problem:

“Ja sam eto postupao viteški s jugoslavenskom akademijom, a kako ona postupa? Dakle će on (Radić) vratiti rukopise, to kad jih je lijepo upotrijebio na svoju ruku?... Pročitao sam pisma nekim Kolegama u Dubrovniku, pa eto su mi una voce discentes, da je nedostojno, pa se usuđujem da Vami ovo pišem kako predsjedniku, a da doskočite ovom razredu, jer bi mi bilo uvelike žao, da bi se poslužio javnim mnenjem kraj listova, što ne bi bilo časno po opomenutoga gospodina. Još je na vrijeme da se stvar popravi. Ne ću da se sa mnom igra na muhe slijepe.” (OeHazuZ:K WWW, pismo od 15. februara 1898.).

Svoje pismo Vuletić završava vidno povrijeđen Radićevim propuštanjem da uglađeno izgledi spor, zatečen rečenicom kako “nabija cijene” svojim člancima i nepristankom na kompenzacijsku nagradu zatvara vrata komunikaciji s akademijinim Odborom kojem je na čelu Radić kao urednik Zbornika, i povlači se iz suradnje.

Jedna od posljednjih Vuletićevih dopisnica Antunu Radiću je ona od 20. svibnja 1898. odaslana iz Dubrovnika, a naslovljena na “Ured Zbornika za narodni život i običaje”. U pismu se od Antuna Radića traži da povрати novac za poštarinu koja je plaćena za rukopise koje je Radić odbio štampati. Konačni negativni efekt nesporazuma vidljiv je u Vuletićevoj izjavi kako će tekstove tiskati “drugougdje” (OeHazuZ:K VVV).

Rješenje ove neslavne epizode iz povijesti hrv. etnologije, kojoj je u temelju financijska kontroverza¹¹, a koja djeluje kao posljedica nesporazuma dvaju etnologa nažalost nije moguće nadalje pratiti u korespondenciji.

Jedan bibliografski relevantan zaključak koji proizlazi iz ove korespondencije je orijentiranje Vuletića na alternativne etnološke izdavače u

¹¹ U korespondenciji Vuletić-Radić nema traga drugog sukoba osim financijskog. Mogućnost da se sukob interpretira Vuletićevom političkom orijentacijom prema Srbiji nije niti u jednom trenutku objašnjiva iz korespondencije. Taj problem nacionalne identifikacije Vuletića svakako je vrijedno razmotriti u nekom sljedećem članku i uspostaviti eventualnu vezu s korijenima ovog sukoba u mjeri u kojoj bi to dopuštali povijesni izvori vezani uz Vuletića i Radića.

čijim su izdanjima, godinama nakon sukoba s Akademijom, točnije Radićem, izlazili članci prvotno predviđeni za tiskanje u Zborniku. Naime, i iz Popisa izdanja Jugoslavenske Akademije 1867 - 1985 (Stipčević, Filaković 1896:144 - 162) doznajemo da je Vuletić u Zborniku objavio svoje članke svega dva puta. Prvi put 1896. godine za uredništva Ivana Milčetića tekst "Narodna kuća ili dom s pokućstvom u Dalmaciji, Hercegovini i u Bosni"; i naknadno, po sukobu s Radićem, tek 1934. godine, u prvoj godišnjici Vuletićeve smrti, u Zborniku koji je uredio Dragutin Boranić posthumno su objavljene "Narodne legende (Konavli u Dalmaciji)" čime je ovaj sukob završio, ostavivši Vuletića kao formalnog korespondenta Zbornika nevidljivim u povijesti izdavačke aktivnosti Odbora.

Kada su vrata Zbornika postala i formalno zatvorena Vuletiću, on se uistinu okrenuo drugim izdavačima, koji će objaviti u Zborniku odbijene članke. Saznajemo da su tekstovi odbijeni u Zborniku izlazili pod istim ili promijenjenim imenima narednih godina u brojnim periodičkim izdanjima u Hrvatskoj i Srbiji. Iako se ne može sa sigurnošću ustanoviti identičnost tekstova koji su predani *Zborniku* i onih naknadno objavljenih pod istim ili u manjoj mjeri promijenjenim nazivima, jer za punu usporedbu nemamo sačuvane originalne rukopise u Arhivu Zbornika. Možemo samo pretpostaviti da se radi o istim radovima. No, čini se da sljedeći tekstovi pronalaze način da ugledaju svjetlo dana. To su: "Narodni vezovi u Dalmaciji" koji su izlašli u *Karadžiću, Listu za srpski narodni život i predanje* iz 1899. godine. Simptomatično je da članak izlazi u prvoj godini po sukobu Vuletić - Radić. Slijedi objavljivanje "Narodnog bojadisanja u Lici i Krbavi" u časopisu *Bosanska vila*, također 1899. godine. "Samrtni ili pogrebni običaji kod Muhamedanaca u Herceg-Bosni" izlaze u *Ljetopisu Matice srpske* 1899. "Običaji na otoku Korčuli" pojavit će se 1890. godine u *Viencu*, u nastavcima kroz tri broja. , a "Tkanje na Lopudu" pojavljuje se u *Srpskom etnografskom zborniku* 1909. i tek 1912. u *Smotri Dalmatinskoj*¹². Posljedni tekst iz grupe odbijene za objavu u Zborniku a za koji ne možemo ustanoviti identičnost s originalom, osim sličnosti u imenu, je tekst "Srpski narodni vezovi i Konavlima i Knjinskoj krajini", objavljen u *Spomeniku Srpske akademije* 1909. godine (Knežević 1971:558).

¹² Podaci o Vuletićevim tekstovima skupljeni su u Bibliografskom katalogu "Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža koji bio izvor za pojedine bibliografske jedinice.

Prva očita posljedica ovog nesporazuma je svakako Vuletićev prestanak suradnje s Akademijom i izostanak iz Akademijinih etnografskih publikacija. Međutim njegov etnografski autoritet u Hrvatskoj nije dokinut ovom epizodom. Osim što objavljuje izvan nadležnosti i institucionalne potpore Akademijinog Odbora, prisutan je u etnologiji na drugačije načine. O tome nam govori podatak da je Vuletić u svojoj sredini imao ulogu svojevrstne etnografske savjetodavne instance, tj. lokalnog etnografskog autoriteta bez obzira na poraz u Akademiji. Tu mislim na savjetodavnu ulogu koja se traži od Vuletića u različitim prilikama. Povijesno je zanimljiv podatak koji ukazuje na raspon djelatnosti Vuletića u lokalnoj sredini a nalazimo ga nalazimo u dopisu od 7. ožujka 1922. godine, koji je Vuletiću poslala Narodna Ženska Zadruga. Tim je dopisom prof. Vido V. Vukasović saznao za odluku da je “Imenovan sa strane sekcije (Sekcije za unapredjenje narodnog umijeća) u odbor, koji će se aktivno zauzimati za što skorije ostvarenje etnografskog muzeja u Dubrovniku” (ZpZHazuD: IrVVV br. 43). U drugom slučaju o kojem je ostao dokument u Vuletićevim rukopisima, pismom datiranim 30. lipnja 1931. dubrovački općinari Vuletića obavještavaju da je izabran “u odbor etnografske izložbe, koja će se otvoriti dne 1 septembra 1931. u Kraljevom Dvoru pod pokroviteljstvom Njezinog veličanstva Kraljice Marije” (ZpZHazuD:IrVVV br. 32).

Ovi nas podaci upućuju na zaključak da Vuletićev etnografski habitus ostaje nedirnut, kao i njegov javni značaj, barem što se tiče lokalne sredine. Vuletić u tom smislu ostaje u hrvatskoj etnologiji vidljiv kao etnografski autor čiji znanstveni ili politički motivi koji su vodili njegovo djelovanje manifestno govore ponajprije o društvenom kontekstu u kojem je stasavao kao etnograf, a potom i osobnoj razini koja je znala usmjeravati karijere etnografa s početka stoljeća.

LITERATURA

- ASIMOV, Isaac (1991[1951]): *Foundation*. Bentam Spectra Book, New York.
- BAUSUNGER, Hermann (2002 [1971]): *Etnologija*. Dvadeseti vek, Beograd.
- BOGIŠIĆ, Baltazar (1866): Naputak za opisivanje pravnih običaja, koji u narodu živi. U: ur. Baltazar Bogišić, *Pravni običaji u Slavena*, Zagreb.
- ĐORĐEVIĆ, Tihomir (1900): Vid Vuletić Vukasović. U spomen dvadesetpetogodišnjici službovanja i književnog rada. *Karadžić*, 11,12 (11):199-202, Aleksinac.
- FILIPOVIĆ, Milenko (1958): Etnografija. Bosna i Hercegovina. *Enciklopedija Jugoslavije* 3, Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, 276-277.
- GAVAZZI, Milovan (1930): Razvoj i stanje etnografije u Jugoslaviji. *Lud Slowianski*, 1 (22):266-296.
- GAVAZZI, Milovan (1958): Etnografija. Hrvatska. *Enciklopedija Jugoslavije* 3, Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, 273-274.
- GEERTZ, Clifford (1988): *Works and Lifes. The Anthropologist as Author*. Stanford University Press, Stanford.
- GRUBER, W. Jakob (1959): *Ethnographic Salvage and the Shaping of Anthropology*. www.aaanet.org/gad/history/033gruber, stranica posljednji put posjećena (7. 7. 2004)
- KOSTRENIĆ, Marko (1955): Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnost. *Enciklopedija Jugoslavije* 1, Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, 28-32.
- KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, Ivan (1851): Pitanja za sve prijatelje domaćih starinah i jugoslavenske povestice. *Arkiv za povesticu jugoslavensku*, 1, Zagreb.
- LEVI-STRAUSS, Claude (1966): The Scope of Anthropology. *Current Anthropology*, 7 (2):10-123.
- LEVI-STRAUSS, Claude (1966b): Anthropology: Its Achievements and Future. *Current Anthropology*, 7 (2):124 - 127.
- MARKOVIĆ, Mirko (1988): Osvrt na stogodišnji rad Odbora za narodni život i običaje. U: ur. Andre Mohorovičić, *Spomen - spis povodom obilježavanja*

stogodišnjice postojanja i rada Odbora za narodni život i običaje južnih Slavena u sastavu Jugoslavenske Akademije 1888-1988, Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti, Odbor za narodni život i običaje. P.I. knj. 1, Zagreb, 5-35.

MEAD, Margaret (1959): *Apprenticeship Under Boas*. U: ur. Walter Goldschmidt, *The Anthropology of Franz Boas*. American Anthropological Association, Memoire, 89: 29 - 45

MOHOROVIČIĆ, Andre (1988): *Stota obljetnica Odbora za narodni život i običaje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. U: ur. Andre Mohorovičić, *Spomen-spis povodom obilježavanja stogodišnjice postojanja i rada Odbora za narodni život i običaje južnih Slavena u sastavu Jugoslavenske Akademije 1888 - 1988*, Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti, Odbor za narodni život i običaje. P.I. knj. 1. Zagreb, 3-4.

OREB, Frano (1996): *Korčulansko razdoblje u životu u javnom djelovanju Vida Vuletića Vukasovića (1878.-1897.)*, I. dio. *Godišnjak grada Korčule*, 1:112-127, Korčula.

PRICA, Ines (2001): *Mala europska etnologija*. Golden marketing, Zagreb.

RADIĆ, Antun (1936): *Sabrana djela I*. Zagreb.

URRY, James (2001 [1972]): *Notes and Queries on Anthropology and the Development of Field Methods in British Anthropology, 1870 - 1920*. U: ur. Alan Bryman, *Ethnography 1.*, Sage Publications, London, 101-127.

SMITH, Marian: *Centenary of the American Ethnological Society: Foreword and brief History*. www.aaanet.org/gad/history/html/earlz_to_mid, stranica posljednji put posjećena (15. 7. 2004).

STOCKING W., George (1960): *Franz Boas and the Founding of the American Anthropological Association*. *American Anthropologist*, 62 (1):1-17.

STOCKING W., George (1971): *What's in a name? The Origins of the Royal Anthropological Institute 1837-71*. *MAN*, 6 (3):369-390.

VULETIĆ VUKASOVIĆ, Vid (1913): *Napomene o narodnom umjeću*. Dubrovnik.

VULETIĆ VUKASOVIĆ, Vid: *Na kongresu Folk-lore u Chicagu za svjetske izložbe g. 1893*. *Dubrovački list*, 15 (1), (10. maja 1924).

ARHIVSKI IZVORI:

Leksikografski zavod "Miroslav Krleža"- Bibliografski katalog. Autorski katalog: Vid Vuletić Vukasović (u tekstu: LzMK: Ak: VVV)

Zavod za povijesne znanosti, Dubrovnik, HAZU. Inventar rukopisa-Vid Vuletić Vukasović (u tekstu: ZpzDHazu: IrVVV)

Odsjek za etnologiju, Zagreb, HAZU. Korespondencija inventarni br. 169-Vid Vuletić Vukasović (u tekstu: OeZHazu: KVVV)

VID VULETIĆ VUKASOVIĆ AND SALVATION ETHNOLOGY

Summary

This article is the contribution to better understanding of the ethnographic work of Vid Vuletić Vukasović. Firstly, this article puts Vukasović within the framework of dominant ethnological theories of the end of the 19th and the beginning of the 20th century, which marked the beginnings of European and Croatian ethnology. This text is trying to analyse the idea of salvation ethnology and its impact on the rhetorics of first Croatian ethnologists, as well as to argue its universal rhetorical value in Anglo-Saxon anthropology and European ethnology. The article is following the development of institutionalisation of ethnology/anthropology in Croatia and abroad, and points to the related methodological directions towards the preservation of material and non-material culture of native peoples, and to the continual conceptual attempts towards the creation of an organic cultural identification of the investigated cultures. The article emphasises the long-term existence of the literary notion of salvation in ethnology/anthropology, and, as a consequence of that, the insistence on the strength and importance of the reconstruction of 'authenticity' of the cultures under research. In the same time, the text outlines the concept of ethnological utopias, and searches for the common name for the static perception of the culture life, which was dominant in the early ethnographic discourse. Special attention is given to the work of Vid Vuletić Vukasović, a Croatian ethnologist, whose institutional links with the Academy of Science and Art, Zagreb, were reconstructed through his

correspondence with the members of the editorial board of *Zbornik za narodni život i običaje (Journal of folk life and customs)*. The article is also trying to establish to what extent did the conflict between Vukasović and Antun Radić, who was then the president of the editorial board of the *Journal of folk life and customs*, influence the bleak reception Vuletić had in early overviews of Croatian ethnology, and his professional orientation to different ethnological institutions and publishers in other South Slavic countries.

Key words: salvation ethnology, beginnings of ethnology in Croatia, board of the *Journal of folk life and customs*, professionalisation of ethnology, ethnological utopias

